

A) VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA

1. DIOG. LAËRT., VIII, 84.

Philolaos din Crotona, pythagorician. Într-o scrisoare, Platon îi cere lui Dion¹ să cumpere de la el cărțile pythagoreice <...>².

[85] Doctrina lui consideră că toate se întâmplă cu necesitate și prin armonie³. Și cel dintâi a susținut că Pământul se mișcă pe orbita unui cerc⁴, iar după alți autori Hiketas din Syracusa⁵ <deține această prioritate>. De fapt, a scris o singură carte. Spune un istoric oarecâre, potrivit celor consemnate de Hermippos⁶, că filosoful Platon, atunci când ajunsese la Dionysios, ar fi cumpărat-o de la rudele lui Philolaos pentru suma de patruzeci de mine alexandrine de argint și ar fi copiat de acolo cele transpuse în dialogul *Timaios*⁷. După cum zic alții, ar fi primit scrierile drept răsplată⁸, deoarece obținuse de la Dionysios să elibereze din închisoare un tânăr dintre discipolii lui Philolaos.

În lucrarea intitulată *Omonimi*, Demetrios⁹ afirmă că <filosoful nostru> ar fi publicat cel dintâi <cărți de învățatură pythagoreică> și le-ar fi pus titlul *Despre natură*¹⁰. Începutul lor era următorul: „Natura în *kosmos* armonic se-mbină... și <la fel> ... tot ce se cuprinde-ntr-însul“ [cf. B 1, p. 26].

1 a. PLATON, *Phaidon*, 61 E [*Cebes* către Socrate]

– De fapt, pe ce temei se spune, o, Socrate, că nu este legiuit¹¹ să-ți pui capăt zilelor tu singur? În adevăr, ceea ce mă-ntrebi tu chiar acum am auzit eu și de la Philolaos, când viețuia pe la noi [*i.e.* la Theba]¹² și de la alți câțiva... [cf. B 15].

1 b. SCHOL. *ad h(unc) l[ocum]*

Acest Philolaos era un pythagoreu care fugise din Italia din cauza incendiului aprins de Kylon¹³, scăpând cu viață

deoarece fusese îndepărtat din sala de ascultare a comunității, ca unul ce nu căpătase încă deprinderi filosofice. Învățătura el o comunica prin enigme, așa cum era datina între pythagorei¹⁴. Veni deci la Theba, pentru a face prinos la mormântul învățătorului său Lysis¹⁵, care fusese îngropat acolo. Căci Hipparchos [de fapt, Archippos – cf. cap. 46 DK] și Philolaos, doar ei singuri au scăpat cu viață din acea nenorocire, pomenită mai sus.

2. DIOG. LAËRT., IX, 38.

[Despre afinitățile lui Democrit cu doctrina pythagoreică, mai ales sub raportul formației sale filosofice].

Glaukos din Rhegion¹⁶, un contemporan de-al său, spune că a fost instruit îndeobște de unul dintre pythagorici. Apollodoros din Cyzic, pe de altă parte, zice că avea relații de prietenie cu Philolaos¹⁷.

3. CICERO, *De oratore*, III, 34, 139.

Cine oare l-a șlefuit pe Dion din Syracusa, <înzestrându-l> cu tot felul de învățături? Nu a făcut aceasta Platon?¹⁸ <...> Oare l-a format prin altfel de arte Lysis¹⁹, acel pythagoreu, pe thebanul Epaminondas, care nu știu dacă n-a fost cumva cel mai ales bărbat din toată Grecia? <...> Sau Philolaos pe Archytas din Tarent?

4. DIOG. LAËRT., VIII, 46.

Cei din urmă pythagorei, pe care i-a cunoscut și Aristoxenos [fr. 19 Wehrli] în vremea lui, au fost Xenophilos din Chalcidica Traciei, Phanton din Phlius, Echekrates, Diokles și Polymnastos, cu toții din Phlius. Erau elevii lui Philolaos și ai lui Eurytös – ambii tarentini [cf. IAMBL., *V.P.*, 250-251].

4 a. PLUTARCH, *De genio-Socratis*, 13, p. 583 A.

După ce cărmuirile fraților pythagoreice²⁰ de prin diferitele cetăți căzuseră, șubrežite din pricina zavistiei²¹,

cetașii partidei kyloniene²², împresurând o locuință din Metapont, unde-și mai țineau adunarea unii pythagorici, puseseră foc acelei case și pe toți laolaltă îi dădură pierzaniei, în afară doar de Philolaos și de Lysis, care mai erau încă tineri pe atunci²³, astfel încât, datorită agerimii lor și forței fizice, izbutiseră să scape de pârjolirea văpăilor. Philolaos, fugind apoi de acolo în Lucania, și-a găsit salvarea în preajma celorlalți prieteni, care strângeau rându-rile din nou și, devenind mai tari, repurtau biruință asupra kylonienilor.

[Potrivit aprecierilor din Diels-Kranz, se reproduc și aici, în continuare, întâmplări din tradiția de factură fictiv-romanescă, așa cum le povestește Iamblichos în *VP.*, 250-251 și 266 (v. de asemenea *supra*).

5. DIOG. LAËRT., III, 6.

[*Despre Platon*] Apoi, cum împlinise douăzeci și opt de ani, conform relatărilor lui Hermodoros²⁴, se duse la Megara, la Euclid, împreună cu alți discipoli ai lui Socrate. Și după o vreme plecă la Cyrene, unde se afla Theodoros matematicianul²⁵, iar de acolo, după un timp, merse în Italia, la pythagoricii Philolaos și Eurytos²⁶.

CICERO, *De republica*, I, 10, 16.

Cred că știi, Tubero²⁷, că Platon, după moartea lui Socrate, se îndreptă mai întâi spre Egipt, pentru a cunoaște învățăturile din acea țară, iar mai apoi merse în Italia și în Sicilia, pentru adâncirea ultimelor doctrine²⁸ pe care le descoperise Pythagoras. Se mai relatează că a petrecut multă vreme în preajma lui Archytas din Tarent și a lui Timaios din Locri²⁹ și a dobândit la un moment dat scrierile lui Philolaos. Așadar, întrucât renumele vestitului Pythagoras dăinuia pe acele meleaguri fără întrerupere, el se alătură pythagoreilor și pușe râvnă pentru acele studii.

6. VITRUVIUS, I, 1, 16.

Cei pe care natura i-a înzestrat cu destulă iscusință, cu pătrundere și memorie, pentru a-și putea însuși temeinic geometria, astrologia, muzica și celelalte științe, depășesc pregătirea cerută arhitecților și devin *mathematici* <...>³⁰.

Asemenea personalități se întâlnesc însă rar; precum au fost odinioară Aristarh din Samos, Philolaos și Archytas din Tarent, Apollonios din Perga, Eratosthenes din Cyrene, Arhimede și Scopinas din Syracusa³¹, care au lăsat posterității numeroase lucrări <mecanice> organice și gnomonice, ajungând la descoperiri felurite prin numere³² și prin legi naturale.

7. ATHEN., IV, 184 E.

Și dintre pythagorici mulți au cultivat auletica, precum Euphranor³³, Archytas, Philolaos și alții, nu puțini la număr.

SCRIERI ȘI APOFTEGME

7 a. PLUTARCH, *Quaestiones convivales*, VIII, 2, 1, p. 718 E.

Geometria, după P h i l o l a o s, este începutul și 'metropola'³⁴ ... celorlalte (științe).

8. AULUS GELLIUS, *Noptile attice*, III, 17, 4. Timon, sarcasticul amar³⁵, a scris o carte în care vorbește foarte mult de rău, intitulată *Sillos*³⁶. În această carte îl apostrofează în termeni defăimători pe filosoful Platon, fiindcă ar fi cumpărat cu un preț mare o carte de învățătură pythagoreică și ar fi scos de acolo materia prelucrată cu îndemănare în *Timaios*, acel frumos dialog³⁷. Iată și versurile [fr. 54 D.] lui Timon despre această împrejurare:

Chiar și tu, Platon, cuprins de râvna învățaturii,
Dat-ai arginți sumedenie pentru o carte-așa mică;
Partea mai bună tu scos-ai de acolo ... *Timaiopoemul*³⁸.

DIOG. LAËRT., III, 9.

Unii, printre care se află și Satyros [fr. 16, FHG III, 163], spun că Platon l-a pus pe Dion să-i cumpere în Sicilia *trei cărți* de învățătură pythagoreică de la Philolaos pentru o sută de mine.

EUSEBIOS, *Împotriva lui Hierokles* (380, 8 Kayser).

(Pythagoras nu a lăsat nici o scriere. Așadar nimeni nu poate susține că ar fi al său îndemnul potrivit căruia zeilor li se cuvine cinstire și trebuie să le simțim prezența, de-ar fi sau nu accesibili vederii noastre.)

Și acest lucru nu-l poate afirma nici Platon, cel vestit pretutindeni, ca unul ce s-a împărtășit mai mult din lamura filosofiei lui Pythagoras, nici Archytas, nici măcar Philolaos, cel care a încredințat scrisului cuvântările înțelepte rostite de Pythagoras.

V. mai înainte: *Viața*, fr. 1 și capitolul *Pythagoras*, A) Mărturii ..., fr. 17 (din IAMBL., *V.P.* 199 și PHILODEM. *De pietate*, p. 66, 4 b 3 Gomp.), din *Filosofia ... până la Platon*, I, 2, p. 23. Cf. de asemenea cap. Empedocles, A) *Viața și opera*, fr. 1 (DIOG. LAËRT. VIII, 55), *ibid.*, pp. 424-425: „Neanthes spune că, până la Philolaos și Empedocles, toți pythagoricii erau admiși la discuții, dar, după ce Empedocles, prin poemul său, a transformat teoriile într-un bun comun, au instituit o lege că acestea nu mai puteau fi împărtășite nici unui poet epic“.

ÎNVĂȚĂTURA

9. AËT., I, 3, 10 (D. 283; referitor la principii).

Philolaos pythagoreul ia ca principii l i m i t a [*peras* „marginea“ sau „finitul“, „mărginirea“] și n e l i m i t a r e a

[*apeiron*, „infinitul“, care poate fi „nemărginire“, în sensul „nedeterminării“ sau al „nedesăvârșitului“]³⁹.

PROCL., în *Tim.* I, 176, 27 Diehl. Cele nedesăvârșite sunt supuse celor divine, și *kosmos*-ul se desăvârșește ca *Unu*⁴⁰ prin acordul contrariilor, alcătuindu-și starea din cele care-l mărginesc și cele nemărginite⁴¹ [cf. de asemenea, mai departe: B 1-2].

10. THEO SMYRN., 20, 19 Hill.

Archytas și Philolaos mai numesc *Unul* „m o n a d ă“ și, la fel, *monada* se cheamă uneori la ei „U n u l“, fără nici o deosebire⁴².

11. LUCIAN, *De lapsu int. sal.* 5.

Mai există unii care au denumit „*principiu de sănătate*“ <noțiunea de> *tetraktys*, cel mai însemnat jurământ⁴³ al [pythagoreilor], fiindcă – după cum cred ei – împlinește numărul perfect, adică *zece*⁴⁴. Philolaos face parte dintre aceștia.

12. *Theolog. Arithm.*, p. 74, 10 de Falco (din Nicomachos). Philolaos, după ce afirmă că mărimea matematică înzestrată cu trei dimensiuni⁴⁵ se cuprinde în tetradă (4), că natura își arată calitatea și culoarea⁴⁶ în pentadă (5), principiul însuflețirii⁴⁷ în hexadă (6), inteligența și ceea ce la el se cheamă „lumina“⁴⁸ în hebdomadă (7), după acestea mai adaugă că dragostea [*eros*], prietenia [*philia*], chibzuința [*metis*] și gândirea coincid cu numărul opt în alcătuirea ființelor⁴⁹.

13. *Theolog. Arithm.*, p. 82, 10.

Și Speusippos, fiul Potonei, sora lui Platon, succesori al acestuia în Academie mai înainte de Xenocrates⁵⁰, după ce se consacră învățăturilor pythagoreice, studiate cu râvnă, și mai ales *scrierilor lui Philolaos*, a compus o cârtică elegantă, intitulând-o *Despre numerele pythagoreice*⁵¹. De la început până la jumătate parcurge cu cea mai mare grijă în tratatul

acesta doctrina referitoare la proprietăți liniare ale numerelor⁵², proprietăți poligonale, numere plane și solide, cu toată varietatea lor⁵³; apoi, despre cele cinci figuri, atribuite stihilor (elementelor: *stokheia*) cosmice⁵⁴, proprietățile specifice și comune acestora – în mod corelativ⁵⁵; despre proporția continuă și cea discontinuă⁵⁶. Apoi, a doua jumătate a cărții tratează numai despre decada. Speusippos ne arată că decada este imanentă în cel mai înalt grad naturii și desăvârșește până la capăt ființele⁵⁷. Ca formă ideală și măiastră, modelatoare a efectelor cosmice⁵⁸, printr-o însușire proprie (deci nu numai datorită opiniilor noastre sau după cum se nimerește)⁵⁹, ea se dovedește a fi astfel temelia și paradigma cea mai desăvârșită care stă dinaintea zeului făcător al Universului⁶⁰. Și filosoful vorbește despre numărul acesta în felul următor:

„Zece este <un număr> perfect⁶¹; deci, pe bună dreptate și potrivit naturii – atât noi elenii, cât și toți oamenii de prin alte părți – ne întâlnim cu acesta, fără nici un fel de premeditare, deși se numără în toate felurile⁶². De altfel, posedă el singur multe însușiri specifice unei atari perfecțiuni; multe altele nu-i sunt proprii doar acestuia, însă trebuie să-i aparțină, întrucât este număr perfect⁶³.

În primul rând trebuie să fie par, pentru a conține numere pare, distribuite în mod egal cu cele impare, fără să predomină vreuna din cele două serii⁶⁴. Efectiv, întrucât imparitatea precedă mereu paritatea, dacă numărul terminal nu este par, va rămâne un excedent impar⁶⁵.

Apoi mai trebuie să conțină și o egalitate a distribuirii numerelor *prime* sau necompuse față de cele *secunde* sau compuse⁶⁶; această egalizare o posedă numărul zece, dar nu se găsește la nici un alt număr inferior; se mai întâlnește la unele superioare (cum ar fi pentru 12 și pentru altele câteva)⁶⁷,

însă baza lor este tot zece. Fiind primul număr înzestrat cu această prioritate – și cel mai mic din toate numerele care o posedă – îi revine oricum desăvârșirea; căci este una din particularitățile sale: de a conține cel dintâi numere necompuse și compuse într-o <egală> distribuire⁶⁸. În afară de aceasta, sunt distribuiți egal multiplii și submultiplii acestor multipli⁶⁹. Efectiv, are submultipli din seria numerelor până la cinci și ca multipli ai acestor numere din seria de la șase la zece. Iar dacă *șapte* nu este multiplu al nici unui număr și trebuie scos din serie, *patru* trebuie adăugat, ca multiplu de *doi*, astfel încât se restabilește distribuția egală. Se mai cuprind în *z e c e* toate raporturile: anume cele de egalitate, de superioritate, de inferioritate, raportul *epimorion* $[(n + 1):1]$ ⁷⁰ și toate celelalte. Tot el [*zece*] conține <și> numerele liniare, plane și solide; căci *unu* este *p u n c t u l*, *doi* este *l i n i a*, *trei*, *t r i u n g h i u l*, *patru*, *p i r a m i d a*, și fiecare din aceste numere este în felul său cel dintâi și principiul celorlalte de același gen⁷¹. În această serie se vede și prima *progresiune*: anume aceea pentru care diferența dintre doi termeni succesivi e constantă și rezultatul împlinește cifra zece⁷².

La figurile plane și la cele solide principiile sunt tot acestea: punctul, linia, triunghiul, piramida, care conțin la fel numărul 10 și găsesc în el desăvârșirea⁷³. Astfel, tetrada se regăsește în cele 4 unghiuri ale piramidei sau în cele 4 fețe, iar hexada⁷⁴ în cele 6 muchii; astfel încât din nou ajungem la *z e c e*. Apoi tetrada se regăsește dacă luăm distanțele dintre un punct, o linie și extremitățile acesteia, hexada regăsindu-se pentru laturile și unghiurile triunghiului [care mai rezultă din configurația respectivă], încât ajungem tot la decada⁷⁵.

Se mai întâlnește decada și la figurile <geometriei>, dacă se iau în considerare din punct de vedere aritmetic⁷⁶. Căci prima figură este triunghiul *echilateral*, care – într-un

fel – nu are decât o singură latură și un singur unghi; de fiecare dată zic *unul* [resp. *una*], fiindcă are unghiuri și laturi egale, iar egalul este mereu indivizibil și, ca specie, uni-form⁷⁷. A doua figură <triunghiulară> este „semi-pătratul”⁷⁸, care, având o singură diferență în ceea ce privește laturile și unghiurile, corespunde diadei [2].

A treia figură e jumătatea triunghiului echilateral: *hemi-trigonul*⁷⁹. Este într-un totul inegal; deci, dacă privim elementele sale constitutive și întregul său, <acest nou triunghi> ne dă numărul *trei* și pentru solide⁸⁰, dacă mergi mai departe, la fel vei ajunge până la patru, astfel încât și pe această cale vei atinge *decada*.

Efectiv, prima piramidă, construită pe un triunghi echilateral, se generează – într-un fel – ca o monadă, având o singură linie pentru latură sau muchie și o singură suprafață, în raport de egalitate⁸¹. A doua piramidă, înălțată pe un pătrat, implică o singură diferență⁸², de pe urma unghiului format de bază din trei planuri și al celui închis la vârf, cuprins între patru planuri; de unde rezultă că se aseamănă (perfect) cu *diada* [2]. A treia piramidă, construită pe un semi-pătrat, se poate asemana cu *triada*; dimpreună cu diferența pe care am surprins-o la semi-pătrat, luat ca figură plană, mai prezintă și altă diferență, care corespunde unghiului din vârful ei. Există un raport între această piramidă și *triadă*, întrucât unghiul respectiv coincide la vârf cu planul perpendicular coborât pe mijlocul *ipotenuzei* din planul bazei⁸³. La fel, a patra piramidă corespunde *tetradei*, fiind construită pe o bază semi-triunghiulară. Ca atare, figurile sus menționate își capătă desăvârșirea în numărul *zece*. Și același rezultat se obține în privința generării entităților geometrice⁸⁴: căci prima <entitate>, începătura, *principiul*, din care se generează mărimea, este *punctul*; a doua este *linia*; a treia, *suprafața*; cea-de-a patra, *solidul*“.

CUPRINS

A) VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂTURA	5
SCRIERI ȘI APOFTEGME	8
ÎNVĂȚĂTURA	9
B) FRAGMENTE	26
BACCHANTELE	35
FRAGMENTE ÎNDOIELNICE	36
NEAUTENTICE [?]	37
Despre suflet	37
Despre ritmuri și măsuri (I, II, III)	38
NOTE	41